

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. Het is een lastig verhaal vanmorgen. Wat moet je met zo'n verhaal over een melaatse, als we dat probleem al tijdenlang niet meer in onze samenleving tegenkomen? Bekijk je evenwel op die manier, dan wekt dat het idee dat we hier met een *medisch* geval van lepra doen hebben, iets dat zich alleen aan de buitenkant afspeelt, aan de huidkant zogezegd. In de antieke wereld liggen de zaken toch nog net even anders. Daar hangen binnenkant en buitenkant van de mens nauw met elkaar samen. Daar kent men niet de strenge scheiding die wij aanbrengen, die tussen ziel en lichaam, met als gevolg dat je voor de ziekte aan je ziel naar de psychiater gaat en voor de ziekte van het lichaam naar de 'gewone' dokter. Daar kent men geen buitenkant die los staat van de binnenkant. Daar is de buitenkant de manifestatie van iets dat van binnen zit. Zo geldt dat ook voor melaatsheid of huidvraat, zoals er tegenwoordig vertaald wordt. Daar is de melaatsheid de zichtbare kant van iets dat eigenlijk van binnen zit. De vreselijk wonden die je aan de buitenkant ziet, hangen nauw samen met de vreselijke wonden die van binnen zitten: 'de wonden van de ziel'.

Dat brengt het verhaal al direct een stuk dichterbij, met dit verschil dat niemand deze wonden zo op het oog ziet. Ze blijven verborgen. Soms zijn er in het leven van mensen dingen gebeurd, die zulke diepe wonden hebben veroorzaakt, dat ze die niet durven tonen. Bang als deze mensen zijn dat alles, dat heel dat verleden weer boven komt. Het doet teveel pijn; elke herinnering, hoe klein en minimaal ook, scheurt alles weer open. Ze worden het er liefst dan ook nooit aan herinnerd. Diep wordt het weggestopt, soms jarenlang. Maar daarmee vaak ook alle verlangen naar heling en genezing. Vanuit dat idee dat daar echt niets aan te doen is, totdat...., totdat er opeens iets bijzonders gebeurt.

2. In het leven van deze melaatse, in het leven van deze gewonde ziel, in Marcus 1, is dat de verkondiging van Jezus 'in hun synagogen', zoals Marcus heel opvallend zegt. In vertalingen mag deze zin dan onderdeel uitmaken van de voorgaande scène, is het daarvan de laatste zin, maar dat lijkt mij toch niet terecht. Veeleer vormt het het begin van ons verhaal. Zijn verkondiging en zijn uitdrijving van demonen moet hem, de melaatse, het idee bezorgd hebben dat hij bij deze man terecht kon. Ze moeten bij hem het verlangen naar zuivering, naar heelheid opgeroepen hebben, ondanks alles waar hij last van heeft.

Ja, het kunnen soms woorden zijn van iemand, soms bepaalde handelingen, waardoor je het idee krijgt dat het toch mogelijk is om geheeld te worden, waar je daar zelf eigenlijk helemaal niet meer aan gedacht had, omdat je maar altijd gericht bleef op die ene wond die je in het leven bezorgd was.

3. Ik kom bij een tweede punt van vanmorgen. Ik hoop dat u daartoe de schriftlezing van vorige week nog een klein beetje in het hoofd om de zin te kunnen begrijpen, waarmee de melaatse in het verhaal geïntroduceerd wordt. Vorige week hoorden we spreken over het *brengen* van hen die er ernstig aan toe waren en zij die bezeten waren. Maar daar hoeft niet iedereen op te rekenen dat je gebracht wordt. In elke geval niet, als je melaats bent, aan huidvraat lijdt. Ze vormen de paria's van de samenleving. Het zijn de uitgestotenen, de 'onaanraakbaren'. Angst en huiver roepen ze op. We kunnen dat nog duidelijk horen aan de manier waarop er in het Oude Testament over gesproken wordt: 'Laat Mirjam toch niet zijn als een doodgeboren kind dat half vergaan uit de moederschoot komt', zo zei Aäron tot Mozes, nadat Mirjam met melaatsheid was getroffen. En Naäman de Syriër brengt de koning van Israël tot wanhoop, als hij met een aanbevelingsbrief bij hem komt: 'Ben ik soms God met de macht over leven en dood dat hij iemand naar mij toestuurt die ik van zijn melaatsheid moet verlossen?' En ook de uitgebreide rituelen in Leviticus 13 en 14, waarmee de gereinigde melaatse weer in de gemeenschap wordt opgenomen, getuigen er evenzeer van hoe er een enorme schrik voor deze ziekte bestaat. Melaatsheid wordt in de Schrift dan ook beschreven als de meest verschrikkelijke ziekte die een mens kan overkomen. Iedereen gaat voor hen aan de kant als ze met een ratel door de straat lopen en roepen: 'Onrein, onrein'. Nee, dat een melaatse bij Jezus *gebracht* wordt, zoals de anderen, daar hoeven zij niet op te rekenen. Met zo'n onreine laat je niet in, daar blijf je verre van!

4. Toch blijft *deze* melaatse niet op een afstand staan, zoals elders in het Evangelie wel verteld wordt, bijvoorbeeld in het verhaal over de tien melaatsen in Lucas 17. Nee, deze komt op Jezus toe, hij overschrijdt de grens die hem door anderen gesteld is. Het verlangen naar heelwording is hem te groot, te machtig dan dat hij zich door de grens, die de samenleving hem gesteld heeft, laat gezeggen. Maar hij moet de stap ook wel zelf zetten, omdat er niemand is die hem bij Jezus *brengt*, omdat er niemand is die voor hem opkomt, die naast hem gaat staan en zich zijn lot aantrekt. We weten het allemaal dat er situaties zijn dat je het toch echt zelf moet doen, dat er niemand is die voor je opkomt!

5. Gemeente, en dan moeten we *nóg* weer even terug naar het voorafgaande verhaal in Marcus. Want waar degenen die er ernstig aan toe zijn, dan bij Jezus gebracht worden zonder dat er één woord gezegd wordt, noch door de brengers, noch door de zieken. Daar gebeurt hier iets anders, daar smeekt hij Jezus.

Dat is toch te weinig subtiel, te hard vertaald ook. Smeken roept het beeld om van een zodanig dringende smeekbede, dat de ander er bijna niet meer onderuit kan om te helpen. Hier gaat het om een stellen van de hulpvraag: 'Hij riep hem te hulp', zou ik dan ook liever willen weergeven.

Het is iets dat ons steeds moeizamer afgaat: hulp vragen. We merken dat ook in het pastoraat. Je wordt eigenlijk nog amper gebeld met de vraag of je een keer langs wilt komen. En mocht het voorkomen, dan zijn het nogal eens anderen die dat voor iemand doen, gevraagd of ongevraagd. Nee, we doen het liever niet: om hulp vragen. Het moet echt helemaal niet meer gaan, en ook dan kost het velen van ons heel wat moeite. En dat helemaal, als wij het uit onszelf moeten doen, als we zelf de eerste stap moeten zetten.

6. Waar ik uw aandacht voor vraag, is wat de man dan zegt. Want dan zegt hij niet: 'U *móet* mij helpen.' Dat klinkt veel meer door in dat vers over die mensen die bij Jezus gebracht worden. Ze worden voor hem neergelegd met de suggestie dat hij niet anders kan, dat hij wel moet helpen. Maar de melaatse geeft hem de ruimte. Hij zegt niet: 'U *moet* me helpen', zo dwingend als hulpvragen dan nog wel eens willen klinken. Hij zegt het ook niet: 'Help mij toch!' Nee, hij begint anders: 'Als u wilt!', zegt hij. Hij geeft de ander, hij geeft Jezus daarmee de vrijheid. Misschien goed om te bedenken in vergelijkbare situaties, dat je die ander ook ruimte biedt, en er niet automatisch vanuit gaat dat die ander jou hulp biedt.

En tegelijkertijd zijn geloof uit: 'U bent in staat om mij te reinigen!' Dat woord staat er: '*reinigen*', dus niet het woord 'beter worden', zoals de Bijbel in Gewone Taal nu heeft vertaald. Een beetje eigenwijs van de luitjes uit Haarlem, dunkt me, waar in het verhaal zelf toch niet voor niets *vier keer* het woord 'reinigen' voorkomt. Het gaat hier nu juist om schoonmaken, om het verwijderen van het vuil dat iemand in zijn leven heeft opgelopen. Het gaat nu juist om zijn verlangen om weer een zuiver mens te willen zijn, het is het verlangen naar schoonheid, naar nieuwheid des levens.

Dat de wonden die er in je leven geslagen zijn en waar je maar mee rond blijft lopen en die je belemmeren om de mens te zijn die je eigenlijk het liefst wilt zijn, dat je daarvan schoongewassen wordt. Of zoals iemand, met een diepe wond in haar leven, deze week tegen mij zei: 'Ik zou er zo graag *af* willen zijn. Ik zou zo graag zien, dat mijn leven niet voortdurend bepaald wordt door de wond die ik heb opgelopen.' Kijk gemeente, daarom is het ook dat de melaatse het woord 'reinigen' gebruikt, omdat hij de wond, opgelopen in het leven, ziet als iets dat voor de vervuiling van zijn leven zorgt, als iets dat hem belemmert om helemaal en voluit mens te zijn.

Ziet u trouwens dat hij niet begint bij het spreken over zijn wonden, maar dat hij inzet bij zijn verlangen om een 'schoon' mens te zijn!

7. De reactie van Jezus op die vraag van deze man? Matteüs en Lucas hebben in hun versie alleen, dat hij zijn hand uitstreckte en (hem) aanraakte. Marcus heeft er als enige van de evangelisten nog iets bij staan. Bij Marcus gaat aan dat uitstrekken van zijn hand nog iets vooraf: Die vertelt: dat Jezus met barmhartigheid bewogen wordt.' In het Griekse woord zit het woord 'ingewanden' verborgen. Wij zouden zeggen: het gaat hem door merg en been, het raakt hem tot in het diepst van zijn ziel.

Waarom Marcus dat erbij vertelt? Dat is, omdat het Jezus raakt, tot in het diepst van zijn wezen, dat deze man geen helper had, dat hij niemand had die hem bij Jezus bracht, en dat die man dan ook nog vraagt: 'Als u het wilt.' Dat alles is wat hem tot in het diepst van zijn ziel raakt. En daarbij blijft het niet, want dat kan ook nog, dat het daarbij blijft, dat het je wel raakt, maar dat je vervolgens toch blijft zitten waar je zat, en niet in actie komt. Hoe anders is dat bij Jezus, daar blijft het niet bij ernstig bewogen worden om vervolgens verder te gaan met zijn eigen ding. Dat blijkt wel uit het vervolg.

'Hij strekte zijn hand uit en raakte aan.' Nee, dan heeft Irene u wel voorgelezen: 'en hij raakte *hem* aan', maar het staat er niet. Er staat alleen maar: 'en hij raakte aan'.

Dan moet u begrijpen, dat het om *méér* gaat dan om het contact maken alleen. Dan moet u verstaan, dat het om *méér* gaat dan om het aanraken van iemand die door *niemand* meer wordt ongeraakt. Als u niet helemaal vies bent van vuiligheid, dan begrijpt u wat er gebeurt, waarom dit werkwoord hier geen object heeft. De reden daarvan is namelijk dit: wanneer je dat vuil aanraakt, dan komt dat aan jouw hand te zitten! Dan word je daar zelf mee nou zeg het maar ... dan word je daar zelf mee besmet, dan word je dus zelf ... vuil!

8. En dan lieve gemeente, kunnen we ook veel makkelijker, die op het eerste horen zo merkwaardige zin ook verstaan: ‘En gelijk ging de melaatsheid van hem (van de melaatse) af’. Die zin die ook bij mij op eerste horen zo tovenarij-achtig overkwam. Hoe kan dat nou dat die melaatsheid direct verdwijnt? Je kan het je voorstellen dat mensen die dit lezen, zonder enig kennis en inzicht, dan zeggen: ‘Ja dag! Alsof dat zo makkelijk gaat! Dat soort verhalen, nee sorry, daar geloof ik niet.’

Waar het om gaat? Dat is dat die aanraking, een naar je toehalen van het vuil is, dat ervoor zorgt dat het niet meer aan de ander kleeft!

9. En dan begrijp je opeens die vraag van de melaatse. Toch? ‘Als u het wilt.’ Want dat moet je wel *willen* om het vuil naar je toe te halen, om dat zelf aan je vingers te krijgen. Dat moet je wel willen om zelf vies te worden, om je in te laten met het vuil van mensen.

Nee gemeente, je moet er niet bang voor zijn om zelf vieze handen te krijgen, om in de rotzooi van anderen terecht te komen en om dat vuil zelf aan je lijf te krijgen, om ermee besmet te worden, als je je met deze mensen inlaat. Laten we maar naar onszelf kijken. Zie, hoe wij reageren als er iemand in de tram naast ons komt zitten die er nu niet bepaald schoon uit ziet, we zijn nog net zo fatsoenlijk dat we niet ergens anders gaan zitten, maar we nemen wel zoveel afstand als maar mogelijk is!

10. Kijk gemeente, let nu op, want zo is onze – Ja, is Hij dan ook onze? – Heer, niet. Hij is niet bang om vuile handen te krijgen, om vuiligheid van mensen aan te raken, helemaal niet, als en bovenal omdat het erom gaat dat de ander er een schoner mens van wordt! Daarop is alles bij hem gericht! Laat hem dan maar vuil worden. En dat niet alleen in verband met het vuil van deze melaatse, maar ook in verband met uw en mijn vuil.

Komt zo iemand lof toe? Dan mogen wij met recht zeggen: ‘Lof zij Christus. Amen.’

*6^e Zondag na Epifanie, 15 februari 2015
Bosbeskapel, Den Haag Zuidwest
ds. Nico Riemersma*